

БАЗА СА ПОСВЕТОМ П. МЕМИЈУ РЕГУЛУ

Један од веома значајних резултата археолошког рекогносцирања, извршеног у току месеца новембра 1957 године у области села Марвинаца северно од Ђевђелије, је откривање споменика са грчким натписом који овде публикујемо. О његову постојању у споменутом селу, месту и условима под којима је био некад откривен, обавестио нас је осамдесетогодишњи старац Тома Гребенаков и његов син Аргир, којима дугујемо захвалност и за неке друге

Сл. 1

податке који се односе на археолошки локалитет са кога он потиче. Само проналажење и откривање натписа, који је низ година лежао скривен под дебелим слојем малтера, омогућено је захваљујући предусретљивости Тодора Глигорова, власника куће у којој је споменик узидан, као и срећној околности што натпис при узиђивању није био окренут према зиду.

Споменик, који у ствари претставља базу статуе, потиче са истог археолошког локалитета са којег и натпис са сигнатуром уметника Адимоса, Еуандрова сина, из Берије, који је публикован у претходном броју овога часописа¹⁾. То је т. зв. „Исар“ („Исар Кале“), који се издиже директно над селом Марвинцима са његове јужне стране, у народу познат и под именима која се већ заборав-

Сл. 2

љају: „Ченгене Исар“ и „Ефит Исар“ (сл.1, 2). Под овим последњим именом („Jewjit Hissar“) га срећемо и у страној стручној литератури, на пр. код Хана²⁾, такођер и код Милера³⁾ и Дела⁴⁾, који су покушали да баш ту локализују Идомене. Споменик је пронашао још 1932 године Аргир Гребенаков, на месту које се налази око седам метара источно од остатака храма, који се спомиње у грчком натпису са његовог архитрава. Ту је он, заједно са још неким становницима села Марвинаца, у потрази за материјалом потребним за зидање, наишао на један стари зид, који је био видљив у дужини од 5—6 метара. Зид се протезао у правцу северозапад-југоисток. Био је широк око 1,50 м, а на појединим местима још тад очуван приближно у висини од једног метра. Споменик је био узидан сасвим при дну овог зида, са натписом окренутим према земљи⁵⁾. Иако

¹⁾ Жива Антика, Скопје (1958), год. VIII, св. 2, стр. 295—300.

²⁾ J. G. v. Hahn, *Reise von Belgrad nach Salonik*, Wien (1868) стр. 215.
 „Reise durch die Gebiete des Drin und Wardar“, Wien (1867), 167.”

³⁾ C. Müller, ad Ptolem. III, 12, 36.

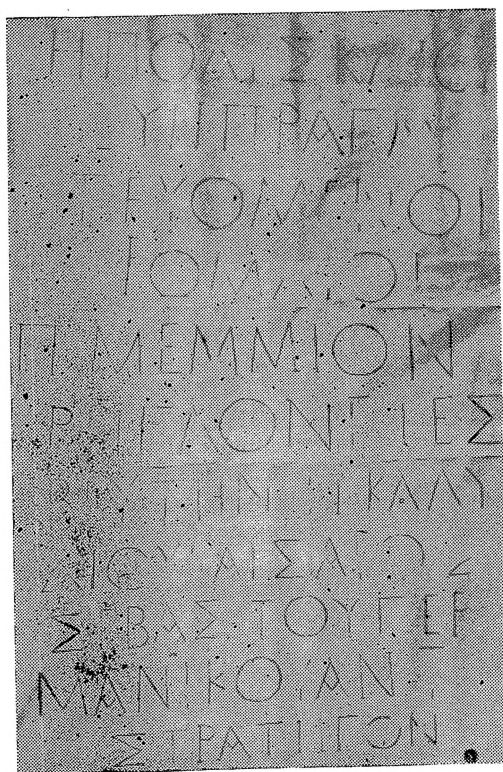
⁴⁾ M. Döll, *Studien zur Geographie des alten Makedoniens*, Stadthof (1891), стр. 18.

⁵⁾ Копајући на том месту мало у дубину Гребенаков је, како каже, наишао на једно степениште широко око 4 метра, откопао неколико степеница и прекинуо са радом.

секундарно употребљен на овом месту, не подлеже никаквој сумњи да потиче са овог локалитета. Питање је само, да ли га треба довести у везу са грађевинама чији се остаци ту примећују, или је био донесен са неког другог — свакако не много удаљеног — места истог локалитета.

База је четвртастог облика, без профилације, исклесана од мрко-сивог андезита. Одломљена је с десне и леве стране, као и горе целом ширином. Садашња њезина висина износи 92, ширина 62, дебелина 32 см. Судећи према степену оштећености морала је да буде дуже времена изложена атмосферским утицајима, због чега је по целој својој површини толико кородирана, да су нека слова потпуно излизана, нека се називу у силуетама, а од неких су се сачували само остаци. Већи део натписа је ипак доста добро сачуван, тако да је и поред наведених оштећења могао са сигурношћу да буде потпуно реконструисан — разуме се осим првог реда, у колико је он уопште постојао.

У стању у којем је доспео до нас, натпис се састоји од 11 редова грчког текста, који садржајно претставља једну заокружљену целину, иако нам је име града остало непознато (сл. 3, 4). Натпис гласи:

Ἡ πόλις κα[ι] οἱ

συνπραγμ[α]-

τευόμενοι

Ῥωμαῖοι

Π(όπλιον) Μέμμιον

Ῥῆγγλον πρεσ-

βευτὴν Τι(βερίου) Κλαυ-

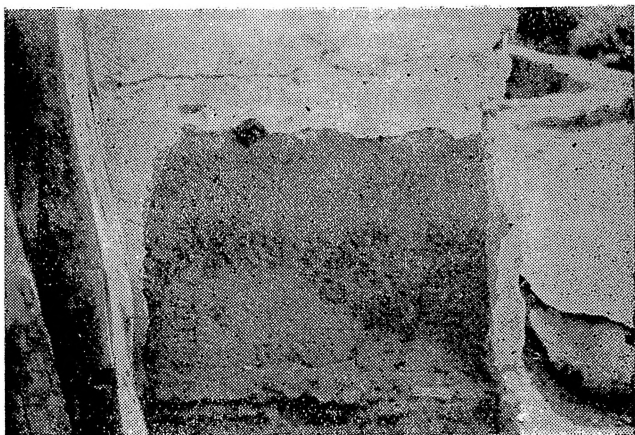
δίου [Κ]αίσαρος

Σεβαστοῦ Γερ-

μανικοῦ ἀντ[ι]-

στράτηγον.

Међутим, ако имамо у виду да је база у свом горњем делу одломљена, а да се у натписима овог карактера веома често наводи име града⁶⁾, тада бисмо могли да претпоставимо да је он у свом првобитном облику могао да има још један ред⁷⁾. У том случају, полазећи од претпоставке да у античким остацима на Исару треба

Сл. 4

тражити Идомене, у првом реду бисмо могли да реконструирамо име тог града, наводећи га, као што је то уобичајено, у генетиву етника, и он би тад гласио: *Εἰδομενίων* или *Ἰδομενίων*⁸⁾.

У натпису, како видимо, нема ни једне лигатуре. Слова су урезана немарно и, судећи према садашњем изгледу, доста плитко. Њихова величина варира од 5,8 до 3 см. Већа у првим редовима, од осмог реда се смањују тако, да у последњем износе само око 3 см. Разлике у њиховој величини се примећују и у једном истом реду.

По своме садржају натпис је почасни. База на којој је уклесан носила је некад статуу одн. бисту коју је македонски град, чији су остаци констатирани код Марвинаца, попут неких грчких градова, подигао Публију Мемију Регулу, о чијој смо личности доста добро обавештени. Податке, које о њему садрже извори, потврђују и у знатној мери допуњују бројни грчки и латински натписи, који истовремено указују и на велику популарност овог значајног римског магистрата⁹⁾. Наследник Попеја Сабина, Публије Мемије Регул је низ година руководио римском политиком на Балкану.

⁶⁾ Уп. Н. Вулић, Спом. САН LXXI (1931) бр. 63, 88, 437, 501 и др.

⁷⁾ У уском простору изнад првог реда међу линијама које су настале услед оштећења примећују се једна до две у којима се, изгледа, називу трагови клесања.

⁸⁾ Н. Stephanus, *Thesaurus Graecae linguae*, Parisiis, 1835, Vol. III. col. 206 и Vol. IV (1841) col. 519.

⁹⁾ В. Groag, *RE* XV, (1931) col. 626 и д., Dessau, *Prosopographia imperii Romani*, Berolini (1897), pars II, стр. 364, 342.

Kaо *legatus Augusti pro praetore* он је од 35 па до 44 године управљао уједињеним провинцијама Ахајом, Македонијом и Меџијом¹⁰). Његово име без патронимика наведено је у 5 и 6 реду натписа. Име провинције није споменуто, као што је то случај — у колико смо имали могућности да проверимо — и са другим њему посвећеним натписима, од којих су неки, истина, непотпуни. Међутим, име императора чији је *πρεσβευτής* и *ἀντιστράτηγος* био Регул, наведено је. То је Тиберије Клаудије Нерон Германик, који је управљао Империјом од 41 до 54 године. Овај нам податак омогућује прецизније датовање натписа. Како је баш император Клаудије био тај, који је сенату вратио још 15 год. н. е. одузете провинције Ахају и Македонију, то овај натпис може да потиче само из првих година његове владавине, управо, из периода између 41 и 44 године¹¹). У ово је време античко насеље код села Марвинаца, чији почети допиру све до времена првобитне историје, с обзиром на веома погодан положај у овом делу Вардарске Долине и природна богатства краја, морало већ да претставља један од значајних саобраћајних, економских и културних центара те области, на што указују и археолошки налази којима досад располажемо с тог терена. Било је организовано, како се то и саопштава у натпису, као самоуправна градска општина — полис, у којој је, као и у Стубери¹²) и неким другим македонским градовима, било доста стално насељених Римљана, чији се конвент спомиње у натпису. Град је, као и сваки други, имао своју територију, чији се центар налазио на Исару, што се погврђује и провенијенцијом овога натписа. Имао је и своје магистрате. Нема сумње да политархе, који се спомињу у грчком натпису из села Грчишта јужно од Марвинаца, треба сматрати функционерима баш овога града¹³). Тим више што и споменути натпис, чије место налаза није наведено прецизније, без сумње потиче са Исара¹⁴)

Поводом чега је споменик био подигнут, није споменуто у натпису, но свакако га треба сматрати изразом захвалности према намеснику, који је обилазећи главне градове провинција којима је управљао, вероватно посетио и овај, било при пролазу, било да се у њему дуже времена задржавао.

Веома значајан прилог проучавању топографије Македоније у периоду Раног царства, јер се њиме конкретно доказује постојање једног полиса у то време на овом месту, натпис, на жалост, не може да послужи и као доказ за идентификовање тога града са

¹⁰) Cass. Dio LVIII, 25; Уп. Geyer, RE XIV, (1928), col. 765 i RE XV, col. 630.

¹¹) Sueton. Claud. 25, 42; Cass. Dio LX 24; RE XIV, col. 767; RE III, (1899) col. 2798.

¹²) Н. Вулић, Споменик LXXI (1931) бр. 501.

¹³) Н. Вулић, Споменик XCVIII (1948) бр. 101; Ф. Папазоглу, Македонски градови у римско доба, Скопје (1957), стр. 133.

¹⁴) У вези с овим, као и с другим споменицама из с. „Грчишта“, треба напоменути да се атари села Грчишта и Марвинаца граниче недалеко од Исара.

Идоменама, јер не садржи име града. Међутим, имајући у виду податке о Идоменама садржане у изворима¹⁵⁾, досадашње покушаје да се оне локализују¹⁶⁾, као и резултате до којих смо дошли испитујући овај терен, написи очито говори у прилог нашем мишљењу да Идомене треба локализовати код села Марвинаца, узимајући као ужи центар њихове територије „Исар Кале“ — но о овоме на другом месту.

Скопје.

Борка Јосифовска.

R É S U M É

Borka Josifovska: BASE AVEC LA DEDICACE A P. MEMMIUS RÉGULUS

Cette base avec une inscription grecque honorifique, aujourd'hui murée dans la maison de Todor Gligorov au village de Marvinci, au nord de Gevgelija, provient de la localité archéologique „Isar Kale“ près du village mentionné.

Le personnage mentionné sur cette inscription est l'illustre magistrat romain Publius Memmius Régulus, qui gouverna depuis l'année 35 jusqu'à 44 les provinces réunies de Macédoine, d'Achaïe et de Mésie. La dédicace est faite par une cité macédonienne et par les citoyens romains qui y étaient domiciliés. Quant au nom de cette cité, qui n'est pas indiqué sur l'inscription, étant donné que la partie supérieure de la base est brisée, l'auteur suppose qu'il pouvait être gravé au début de l'inscription. Puisque P. Memmius Régulus dans l'inscription est indiqué comme *πρεσβευτης (καὶ) ἀντιστρατήγος* de l'empereur Claude, elle doit avoir été rédigée entre 41, année du début du règne de cet empereur et 44, date où la Macédoine redevint province du Sénat.

L'inscription publiée représente une contribution importante pour l'étude de la topographie et de la géographie historique de la Macédoine à l'époque romaine, car elle prouve que la ville, dont l'auteur a constaté les vestiges près de Marvinci (d'après son opinion *Idomenai*), était organisée comme *polis*. Cependant, sans indication de nom, elle ne peut pas servir en même temps comme preuve pour l'identification de cette *polis* avec l'ancienne *Idomenai*, mais toutefois elle témoigne en faveur de cette opinion.

UNE CORRECTION

En acceptant les remarques que m'ont faites aimablement M. G. Daux et M. Ph. Petsas concernant la lecture de l'inscription grecque publiée dans le dernier numéro de cette revue à la page 295 ss., et dont je les remercie encore une fois, je remplace la leçon du dernier mot de l'inscription mentionnée — *ἐποισι* par *ἐποίει*.

Скопје.

Borka Josifovska.

¹⁵⁾ Thuk. II, 100, 3; Plin. Nat. hist. IV, 35; Hier. Synec. 639, 5; Tab. Peut. VIII, I, итд.

¹⁶⁾ В. стр. 1, прим. 3 и 4; RE XIV₁, col. 662, и др.